

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2014

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**Mekgwa ya go swaya tekatlhaloganyo.**

- Ka lebaka la gore go lebeletšwe kwešišo, mopeleto wo o fošagetšego le moo go nago le diphošo tša polelo ge go fiwa dikarabo, go se ke gwa fiwa kotlo ntle le ge e le gore diphošo tšeo di fetola seo se bolelwago.

Ge e le gore molekwa o šomiša mantšu go tšwa polelong ye nngwe, e sego yeo a lekwago ka yona, mantšu ao a hlokomologwe gomme ge karabo e kwešišega molekwa a se fiwe kotlo. Le ge go le bjalo se se tla amogelwa ge lentšu leo le tšwago polelong ye nngwe le šomišitšwe setšweletšweng gomme le nyakega bjalo ka karabo.

- **Dipotšišong tšeo di bulegilego**, ga go meputso yeo e tla abelwago karabo ya EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le abelwago moputso.
- Ga go meputso yeo e tla abelwago NNETE/MAAKA goba NTLHA/KAKANYO. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona le tlogo abelwa moputso.
- Ge go nyakega karabo ya lentšu le tee gomme molekwa a efa lefoko ka moka, mo fe moputso **ge fela** lentšu leo le nepagetšego le thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi/tharo di nyakega gomme go filwe tša go feta palo ka tatelano, swaya tše pedi/tharo tša mathomo **fela**.
- Amogela polelo ya semmotwana.
- Go dipotšišo tšeo di nyakago kgetho, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo yeo e nepagetšego LE/GOBA karabo ye e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	Phiri e dikologa mogale.	(1)
	1.1.2	Sefako se segologolo/se segolo/se sekoto/sa go lekana le lee la kgogo.	(1)
	1.1.3	Mengwako e lebelega bjalo ka marope ka ge mafastere a be a thubegile/senyegile.	(1)
	1.1.4	Ge dipula tša matlakadibe di le gare di ena, e be e le tšhupetšo ya gore mogale wa go lwela tokologo, Madiba, o tlile go ya boyabatho. Lefase ka moka la mo llela.	(2)
	1.1.5	Pele ga lehu la Nelson Mandela Mafrika-Borwa a be a lebelelana ka mesela ya mahlo ka lebaka la dikgogakgogano tša sepolitiki le semorafe.	
		Nakong ya lehu la senatla se go ile gwa rena poelano gare ga bana ba Afrika-Borwa.	(2)

- 1.1.6 Ponelopele ya gore Madiba o tlile go ithobalela boroko bjo bogolo/Legodimo le tlo mo amogela. (2)
- 1.1.7 Mongwadi o laetša gore batho e be e le ba bantši kudu. (3)
- 1.1.8 Dikarabo tša balekwa di tla fapana go ya ka maitemogelo a bona.
- Mohlala:
- Moya le seemo sa dipolokong e ba tša tlhompho le ge e le gore go no fela go laetša ditiro tša go tšwa tseleng mo le mola, nakong ya ge go bolokwa molwelatokologo yo tlhompho ya gona e be e sa lekanywe le selo.
 - Batho e ba ba bantši dipolokong tša mehleng, eupša polokong ye ya go ikgetha ya Madiba go be go tlile lefase ka bophara.
 - Dipolokong ka moka go foka moya wa manyami/sello/wa go kwa bohloko.
- (Karabo ya maleba e tla amogelwa) (4)
- 1.1.9 Dikarabo tša balekwa di tla fapana go ya ka maitemogelo a bona.
Mohlala: Ee, Maafrika-Borwa a tla boelana le go swarana go phethagatša kganyogo ya Madiba.
- Aowa, E ba poelano ya sebakanyana fela, e le ge ba nyaka go fa mokgalabje tlhompho nakong ya lehu la gagwe. (2)
- 1.1.10 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
- Mohlala: Go kwa bohloko – go hlokofala ga mogale wa tokologo.
Go thaba – mokgalabje o khuditše. (2)
- 1.2 1.2.1 A/Moya wa manyami. (1)
- 1.2.2 Temana ya boraro e hlaloša gore Madiba o lwetše tokologo ka boikgafo le botshepegi mola mantšu a mokgalabje go foreimi ya 1 a laetša boikgafo/bohlokwa bja tekatekano yeo e lego kokwane ya tokologo. (3)
- 1.2.3 Bopelonolo/Bohlohleletši.
Boetapele bja mmakgonthe
Bohlolakhutšo.
Botshepegi.
O hloile bosenyi.
Motho wa lethabo.
O rata moaparo wa moswananoši.
O hloile kgethologanyo.
O rata thuto.
O rata bana.
O rata tlhabologo.
(Karabo ya maleba e tla amogelwa) (4)
- 1.2.4 Ee, ba a se hlompha ebile ba a se tseba.
Ba apere boso.
Ba rwele hlogong.

Ba laetša thekgano.
Ba hlokofetše (go kwa bohloko).

Aowa, ga ba apara dikobo.
Ga se ba dula fase
(Mabaka a mabedi fela)

(2)
[30]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

Mokgwa wa go swaya kakaretšo:

Kabo ya meputso:

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: (10)

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalotše dintlha:

- 0 ge a ngwalotše dintlha tše 6–7.
- Moputso o 1 ge a ngwalotše dintlha tše 1–5.

ELA HLOKO:

Palo ya mantšu:

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.

Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

POTŠIŠO YA 2

Mehlala ya dikarabo:

Kakaretšo ka temana

Go tšwelela mphatong wa lesometee ka dipoelo tša go phadima. Go dirwa dinyakišiso ka dithuto le lefelo la dithuto tša godimo leo le kgethilwego. Kgweding ya Hlakola go tlatšwa diforomo tša romelwa le dipoelo tša mphato wa lesometee, khophi ya boitsebišo le tšhelete ya diforomo. Ka Mopitlo go ingwadišetšwa molekwana wa *NBT*. Dipoelo di romelwa morutwana, a di romela lefelong la dithuto tša godimo. Boitokišetšo bja go ngwala tlhahlobo ya marematlou bo tliša dipoelo tša go phadima. Kamogelo e fiwa ge go fihleletšwe bonnyane bja dinyakwa tša thuto ye e kgethilwego.

Kakaretšo ka dintlha

	DITSOPOLWA		DINTLHA
1	Boitokišetšo bja mathomo ke dipoelo tša go phadima mphatong wa lesometee	1	Dipoelo tša mphato wa lesometee e be tša go phadima
2	Go dirwa dinyakišišo mabapi le go hwetša tshedimošo ka thuto yeo e kgethilwego.	2	Go dirwa dinyakišišo mabapi le dithuto le lefelo la dithuto tša godimo.
3	Dikgopelo tša sekgoba di dirwa ge morutwana a le mphatong wa lesomepedi kgweding ya Hlakola.	3	Diforomo di tlatšwa kgweding ya Hlakola tša romelwa le dipoelo tša mphato wa lesometee, khophi ya boitsebišo le tšhelete ya diforomo.
4	Ka kgwedi ya Mopitlo go ingwadišetšwa go ngwala molekwana wa <i>NBT</i> .	4	Kgweding ya Mopitlo go ingwadišetšwa molekwana wa <i>NBT</i> .
5	Morago ga mo lefelo la dithuto tša godimo le romelwa dipoelo tša <i>NBT</i> .	5	Dipoelo tša <i>NBT</i> di romelwa morutwana, yena a di romela lefelong la dithuto tša godimo.
6	Gore lefelo la dithuto tša godimo le amogele morutwana ka dithutong tšeo a ikgethetšego tšona, dipoelo tša marematlou di phadime bjalo ka koporo.	6	Boitokišetšo bja maleba pele ga ge go ngwalwa tlhahlobo ya marematlou bo tliša dipoelo tša dihlora.
7	Dipoelo tše dibotse tša go fihlelela bonnyane bja dinyakwa tša lefelo leo la dithuto, di bula sekgoba sa go amogelwa.	7	Morutwana o amogelwa lefelong la dithuto ge a fihleletše dinyakwa.

PALOMOKA YA KAROLO YA B:**10**

KAROLO C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**Mekgwa ya go swaya karolo ya C:**

- Mopeleto
 - Dikarabo tša lentšu le tee di abelwe moputso le ge di na le mopeleto wo o fošagetšego ka ntle le ge e le gore phošo ya mopeleto e fetola tlhalošo ya lentšu.
 - Go dikarabo tša lefoko le le feletšego, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše gore o fiwe kotlo ge phošo e le go sebopego sa polelo seo se lekolwago.
 - Mo go lekolwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga.
- Go Leleme la Gae, dibopego tša mafoko di swanetše gore di nepagale go ya ka Thutapolelo gomme di tšweletše mafoko ao a feletšego/go ya ka ditaelo.
- Go dipotšišo tšeo di nyakago kgetho, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo yeo e nepagetšego LE/GOBA karabo ye e ngwadilwego ka botlalo bjalo ka karabo ye e nepagetšego.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 C/Sefatanaga (1)
- 3.2 Mmapatši o tšweleditše seswantšho sa kamela go laetša gore sefatanaga ke se segolo/se tiile/se kgona go rwala/se na le maatla/se seketša makhura. (Go bapetša diponagalo tša kamela le tša sefatanaga) (1)
- 3.3 Ebile, le šomišitšwe go tšweletša mohola wo mongwe wa sefatanaga wa go boloka makhura/go tšweletša mehola ya sefatanaga/go kopantšha mehola ya sefatanaga/Go kopanya dikgopolo tše pedi. (2)
- 3.4 Polelo ya go šušumetša – Sefatanaga sa mathomo sa mohuta wo. Polelo ye e huetša moreki wa sefatanaga gore a be le boikgantšho bja gore ke yo mongwe wa mathomo wa go otlela sefatanaga sa mohuta wo.

GOBA

- Ke yena yo mongwe wa bareki ba mathomo ba mohuta wo wa sefatanaga. (2)
- 3.5 Bareki ba tanywa ke boleng le bobotse bja sefatanaga se ka ge se swantšhwa le kamela/Mebala ya kamela ke ya lepogo gomme e laetša gore sefatanaga se na le lebelo. (2)
- 3.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala: Ee, mosepelo wa kamela ke wa go laetša gore sefatanaga se na le lebelo ebile se seketša makhura. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 A/Lethabo.
B/Boikgantšho.
C/Kgatelelo. (1)
- 4.2 Kgegeo, polelo ya go re monna wa rena. (1)
- 4.3 Se- > e laetša tswalano/mohuta wa lenyalo.
Mo- > e laetša mosadi. (2)
- 4.4 O ba jabetša ka go ba reteletša pele, a fetša ka go šomiša polelo ya maatla a re: 'Monna ke thaka o a naba' gore ba amogele segadikane. (2)
- 4.5 Mothadi wa khathune o laeditše basadi ba babedi ba kuketše monna wa bona godimo go laetša gore ba amogelane, ba a kwana. (2)
- 4.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
Ee: segadikane ke setšo. Ka setšo monna a ka nyala basadi ba go feta o tee ka tumelelo ya mosadi wa mathomo. Le gona setšo se tiišetša se ka go re 'monna ke thaka o a naba.
Aowa: Ga se Baswana fela, mohlala, Bajuta le Maindia. (2)

[10]**POTŠIŠO YA 5**

- 5.1 Tlhobaboroko – bothata. (2)
- 5.2 Go ithwala/Go ba mmeleng. (1)
- 5.3 Ganigani! – le laetša kgatelelo/tatolo. (1)
- 5.4 E a bapetša/swantšhanya/E tšweletša sekapolelo sa tshwantšhanyo. (2)
- 5.5 Modirišopego – ke modirišo wo o begago ka seo se hlagago/tšwelelago. (2)
- 5.6 Ee:
Kgole/Lehlathi la felo – ke la kgato ya mathomo. (2)

[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70